

1.01
Prejeto 29. 2. 2012

UDK 327(=163.6:=162.3)"1887"

Jan Štemberk*

**Izleti češko-slovenske vzajemnosti.
Pot Slovencev v češke dežele leta 1885
in Čehov v slovenske leta 1887**

IZVLEČEK

Avtor na osnovi arhivskega gradiva in literature predstavlja potovanje Slovencev z vlakom v Prago avgusta 1885 in Čehov v Ljubljano in Trst avgusta 1887 v okviru težnje po čim večjem zблиževanju obeh narodov. Del programa češke politike 19. stoletja je bila namreč tudi ideja slovanske vzajemnosti. Pri Slovencih je imel pri tem veliko vlogo Ivan Hribar, ki je bil med vodilnimi organizatorji obeh izletov. Oba potovanja, Slovencev v Prago in Čehov v Ljubljano, sta prispevali k medsebojnemu zблиževanju med narodoma. Izleta sta odgovarjala takratnemu trendu razvoja turizma.

Ključne besede: Slovenci, Čehi, panslovanstvo, avstro-ogrška monarhija, turizem

ABSTRACT

*EXCURSIONS OF THE CZECH-SLOVENIAN RECIPROCITY. THE SLOVENIAN
TRIP TO THE CZECH LANDS IN 1885 AND THE CZECH TRIP
TO THE SLOVENIAN LANDS IN 1887*

On the basis of archive materials and literature the author presents the Slovenian train excursion to Prague in August 1885 and the Czech visit to Ljubljana and Trieste in August 1887 due to the efforts to bring the two nations as close to each other as possible. The idea of Slavic reciprocity was a part of the Czech politics in the 19th century. In this regard Ivan Hribar played a major role in Slovenia, and he was among the leading organisers of both excursions. Both trips, Slovenians visiting Prague and Czechs coming to Ljubljana, contributed to a mutual familiarisation between these nations. The excursions were in line with the tourism development trend at the time.

Key words: Slovenians, Czechs, Pan-Slavism, Austro-Hungarian Monarchy, tourism

* Dr., Vysoká škola obchodní v Praze, Spálená 14, CZ-11000 Praha 1; e-naslov: jan.stemberk@vso-praha.eu

Ideja slovanske vzajemnosti je predstavljala program češke politike 19. stoletja. Pomembno vlogo je igralo srečevanje predstavnikov slovanskih narodov. Priložnosti za srečevanja so bile obletnice različnih zgodovinskih dogodkov ali »nacionalnih uspehov«. Splošno znana manifestacija slovanske vzajemnosti je bila proslava tisoče obletnice prihoda Konstantina in Metoda na Veliko Moravsko (1863) in postavitve temeljnega kamna za praško Narodno gledališče (Národní divadlo) maja 1868, katere se je v imenu Slovencev udeležil Josip Vošnjak.¹ Otvoritev gledališča je za Čehe predstavljala izjemno pomemben praznik. Obisk gledališča v novi stavbi Thalie je postal narodna dolžnost vsakega Slovana iz Češke in Moravske. Iz različnih kotičkov čeških dežel so bili v Prago odpremljani posebni gledališki vlaki. To idejo, ki je zagotovila precejšno število gledalcev, je udeležil prvi direktor praškega gledališča, František Adolf Šubrt. V dveh letih je v Prago pripotovalo več kot 100 gledaliških vlakov. Tradicija se je začela s posebnim vlakom iz srednječeškega Kolína, ki je 28. novembra 1883 pripeljal v Prago 630 ljudi.² Nekaj vlakov je pripotovalo tudi iz različnih delov habsburške monarhije. Češko Narodno gledališče, dojemano kot uspeh in pogosto tudi vrhunec nacionalnega preroda, je pritegnilo tudi druge slovanske prebivalce monarhije, ki so jih češki dosežki močno motivirali v njihovem »narodnem boju«. Obisk gledališča je predstavljala novo idejo za poti Slovanov v Prago. Te poti so postale ne le sredstvo za skupno spoznavanje, temveč so udeležencem predstavili tudi lepote dežele in so bile pogosto tudi spodbuda za vnovičen obisk. Z njimi se je odpiral prostor za razvoj turizma, ki je prav v tem času nastajal ne le kot novo gospodarsko področje, ampak tudi kot poučna prostočasna dejavnost. Dne 24. marca 1884 je pripeljal vlak v praško gledališče več kot 600 dunajskih Čehov.³ Julija 1884 je pripotovalo 420 ljudi iz Budimpešte, avgusta 1884 pa je v Prago pripotoval gledališki vlak iz Zagreba.⁴

Otvoritev praškega Narodnega gledališča je odmevala tudi med Slovenci. Že leta 1883 so slovenski rodoljubi začeli v Ljubljani razmišljati, kako bi primerno organizirali slovenski »gledališki« izlet v Prago. Idejo je dal »prijatelj Čehov«, poznejši župan Ljubljane in diplomat Ivan Hribar.⁵ Jeseni 1883 je bil v Ljubljani ustanovljen organizacijski odbor, katerega predsednik je bil Hribar. Med člani sta bila Anton Trstenjak in Vojteh Valent. Pomembno nalogo odbora sta predstavljala načrt potovanja v Prago in organizacija pogojev za uspešen potek izleta. Zbralo se je dovolj udeležencev za posebni vlak. Ta naj bi odpovoval iz Ljubljane že v začetku septembra 1884, a je to preprečila tehnična ovira. Narodno gledališče je bilo zaradi montaže nove električne razsvetljave zaprto. Izlet je bilo treba zaradi tega prestaviti.

¹ Václav Žáček: Češi a Jihoslováné v minulosti : od nejstarších dob do roku 1918. Praha 1975, str. 484.

² František Vendelín Schwarz: Památník Besedy měšťanské v Praze na oslavu padesátileté činnosti spolku 1845/6–1895/6. Praha 1896 (dalje Schwarz, Památník Besedy měšťanské v Praze), str. 125–129.

³ Moravská orlice, 23. 3. 1884, str. 2.

⁴ Schwarz, Památník Besedy měšťanské v Praze, str. 126.

⁵ Ivan Hribar: Moji spomini, del 1. Ljubljana 1928 (dalje Hribar, Moji spomini), str. 194.

Ker zimski meseci za potovanje niso bili ugodni, so odločili, da se bo potovanje premaknilo na poletje 1885. Leto 1885 se je zdelo celo bolj primerno, ker je bil ob tisoči obletnici smrti »slovanskega misijonarja« Sv. Metoda pripravljen spominski program na moravskem Velehradu. Število slovenskih romarjev na Velehrad je raslo od leta 1863 in romanja so bila po navadi povezana s potovanjem v Prago.⁶ Ljubljanski odbor »za priredbo vlaka na Velehrad in v Prago« se je odločil, da bo obe praznovanji združil. Načrt je bil prvotno usmerjen na Velehrad in nato prek Olomouca v Prago. Slednja je turiste privabljala tudi s svojo zgodovino, posebej ker »Slovani, zlasti mi na jugu, hoteli smo tudi videti slavne starožitnosti, ki jih čuva mati Praga v svojem naročju«. ⁷ Da bi zagotovil čim več udeležencev, je ljubljanski odbor izdal brošuro Tisočletnica Metodova, ki jo je napisal slovenski duhovnik in zgodovinar Ivan Vrhovnik.⁸

Po načrtu naj bi se posebni vlak odpravil 10. avgusta 1885 iz Trsta in do postaje Spielfeld (Špilje) bi se zaustavljal na vseh na pot postajah. Cena potovanja je bila odvisna od postaje odhoda in odbor je zagotovil najugodnejše pogoje. Potniki iz Ljubljane so morali plačati za vozovnice v drugem razredu 32 gld v tretjem razredu pa le 21 gld in 50 kr. Načrt je predvideval, da bo vlak prispel 11. avgusta 1885 na Dunaj, kjer naj bi bil en dan odmora. Naslednji dan naj bi se pot nadaljevala do železniške postaje Uherské Hradiště, od koder se je hodilo peš na Velehrad. Naslednji dan (13. avgust) naj bi bil posvečen romanju na Velehrad. V Prago naj bi gostje pripotovali 15. avgusta. Slovenci so za Prago predvidevali obisk dva ali tri dneve. Bivanje naj bi se lahko podaljšalo, ker so povratne vozovnice veljale 14 dni. Potencialni udeleženci izleta so se morali odboru prijaviti do 10. julija 1885, zato da bi bilo mogoče zagotoviti vse storitve.⁹ Tik pred odhodom pa je prišla nepričakovana prepoved poti na Velehrad. Avstrijska vlada se je verjetno bala, da bodo tisočo obletnico izkoristili za slovansko agitacijo, in je uporabila domnevno epidemijo goveje kuge v bližini Velehrada kot izgovor za prepoved romanja. Zaradi tega je bilo potovanje na Velehrad odpovedano. Slovenci so to ironično komentirali z besedami: »Naša skrbna vlada, ki o vseh urah po noči in po dnevi skrbi za nas Slovence, bala se je za nas, da se nebi okužili na Velegradu, in nam je zato zaprla pot na Velehrad.«¹⁰

Številne romarje je prepoved prestrašila in posebni vlak je postal iluzija. Pot na Velehrad je bila zaprta, a Praga je ostala dostopna. Del udeležencev pod vodstvom Ivana Hribarja se je odločil za uresničitev drugega dela načrta – za potovanje v Prago. Odbor je tako moral spremeniti itinerar, sicer ne bi bilo mogoče potovati avgusta. Prvi korak, ki so ga morali narediti, je bila zahteva, da železniška direkcija

⁶ Viktor Smole: Velikomoravski Velehrad. V: Jezik in slovstvo, 1958, št. 3, str. 289.

⁷ Anton Trstenjak: Spomenik slovanske uzajemnosti. Ljubljana 1885 (dalje Trstenjak, Spomenik slovanske uzajemnosti), str. 3.

⁸ Jan Karel Strakatý: Slovinský divadelní vlak do Prahy před padesáti lety. Československo-jihoslovanská revue, 1935, št. 8 (dalje Strakatý, Slovinský divadelní vlak do Prahy), str. 182.

⁹ Kmetijske in rokodelske novice, 1885, št. 20, str. 160.

¹⁰ Trstenjak, Spomenik slovanske uzajemnosti, str. 6.

odobri znižano tarifo za posebni vlak. To so uspešno dosegli in Slovenci so za potovanje uporabili poštni vlak, ki je odhajal iz Trsta v četrtek 14. avgusta 1885 ob 10. uri.¹¹ Iz Ljubljane so ob treh popoldne odšli proti Dunaju. Slovenci z območja Maribora so se pritoževali nad težavami, ki so jim jih povzročali uradi pred potovanjem. V Mariboru se je zbralo precejšnje število potnikov, zato je bilo nujno presesti na drug vlak. »Bili pa smo Slovenci na poti iz cele naše širne Slovenije: od Mure in Drave, od Save in sinje Adrije in iz vinorodnih Slovenskih goric. /.../ Bili smo iz vseh stanov: poslanci, pisatelji, duhovniki, učitelji, trgovci, obrtniki in tudi naš kmetič ni zaostal.«¹² Najbolj znan udeleženec potovanja je bil slovenski pesnik in duhovnik Simon Gregorčič. V Prago sta potovala tudi dva deželna poslanca, Jožef Kovačič in Slavoj Jenko. Zanimivo je dejstvo, da je bilo med potniki precej žensk.

15. avgusta zjutraj je vlak prišel na Dunaj. Na južni postaji so turiste navdušeno sprejeli dunajski Slovenci in predstavniki lokalnih slovanskih društev. Po prihodu sta sledila nastanitev in ogled mesta. Večerni program se je nadaljeval s srečanjem z dunajskimi Slovani. Naslednje jutro, 16. avgusta, je sledil odhod na Moravsko. Deželna prestolnica Brno je goste sprejela ob pol enajstih dopoldne. Vsi so bili zadovoljni s postrežbo v hotelu Padovec. V popoldanskih urah so naredili skupni izlet na Špilberk. Praznovanje, povezano s slovanskim navdušenjem, je trajalo vse do noči.¹³

V ponedeljek, 17. avgusta 1885, zjutraj je vlak slovenske turiste odpeljal iz Brna proti Pragi. Slovenske potnike so navdušeno sprejeli na postaji Česká Třebová, kjer jih je pozdravil župan, lokalno pevsko društvo pa je zapelo češko himno Kje je moj dom (Kde domov můj), Slovenci pa so se odzvali pesmijo Lepa naša domovina. Pred odhodom vlaka so zapeli še pesem Hej Slovani. Tudi na drugih postajah (npr. Ústí nad Orlicí, Brandýs nad Orlicí, Choceň, Pardubice, Kolín) so Čehi Slovence navdušeno pozdravljali.¹⁴ Vse zdravice so potekale podobno – zapeli so se pesmi, Čehi so pozdravili Slovence in Slovenci so se zahvalili. »Čehi so govorili češko, mi pa slovensko, in mi smo si razumeli,« je napisal v svojem potopisu Anton Trstenjak. Na številnih postajah je so potnike pozdravili tudi člani Sokola in predstavniki lokalnih društev. Na postaji Český Brod jih je pričakala delegacija praškega odbora za sprejem Slovencev (J. V. Lego, V. Hron, J. Toužimský, V. Pitrdle in drugi).¹⁵ Čeprav so Slovenci pričakovali, da bodo v Prago pripotovali skoraj neopazno, so bili prijetno presenečeni in zadovoljni. »Čim bolj smo se približevali Pragi, s tem večjem navdušenjem so nas srečavali ljudje.«¹⁶

¹¹ Arhiv Republike Slovenije (ARS), fond Slovenska matica v Ljubljani (dalje AS 621), šk. 57, a. e. 621/286/4.

¹² Vekoslav Vakaj: Jugoslovani v zlati Pragi in slavnem Velegradu. Maribor 1886 (dalje Vakaj, Jugoslovani v zlati Pragi), str. 11–12.

¹³ Trstenjak, Spomenik slovanske uzajemnosti, str. 35.

¹⁴ František Ekert: Výlet Čechů na Slovinsko. Praha 1888 (dalje Ekert, Výlet Čechů na Slovinsko), str. 4.

¹⁵ Strakatý, Slovinský divadelní vlak do Prahy, str. 184.

¹⁶ Trstenjak, Spomenik slovanske uzajemnosti, str. 29.

Na praški postaji Državne železnice (Státní dráhy, danes Masarykovo nádraží) so Slovence slovesno sprejeli. Vlak je imel pri prihodu v Prago ob pol sedmih zvečer pol ure zamude, zato so morali sprejem skrajšati.¹⁷ Pozdravili so jih Vojta Náprstek, arhitekt Vratislav Pasovský in župan praškega Sokola Dr. Josef Čížek z besedami: »Pozdravljamo vas, drage brate od sinje Adrije, da ste nam dobro došli!«¹⁸ Pred železniško postajo je že čakalo 30 kočij. Kočijaži so bili oblečeni v praznične obleke, na katerih so imeli slovanske trakove in rože. Okrašeni so bili tudi konji in kočije. Na vsaki kočiji je sedel tudi po en Sokol, ki je goste pospremil v njihove sobe.¹⁹ Ta podatek nam omogoča oceniti števila slovenskih turistov. Če predpostavimo, da so se lahko v vsaki kočiji peljale po štiri osebe (poleg kočijaža in Sokola), je v Prago pripotovalo približno 120 ljudi.

Slovence so navdušeno pozdravljali tudi na poti skozi Prago. »Mili bratje Čehi so nam rekli, da nas Slovence mej vsemi Slovani najbolj ljubijo in spoštujejo.«²⁰ Sprejem Slovencev je bil pristrčnejši od sprejema Hrvatov, ki so v Prago pripotovali leto pred tem. Ulice so bile polne navdušenih Čehov. Revija Světozor je objavila pesem U zlatnu Pragu s podnaslovom Gledališkemu vlaku južnih Slovanov (Divadelnímu vlaku Jihoslovanů), ki jo je napisal Aug. Evg. Mužík. Dnevnik Česka politika (Česká politika) je objavil pesem Gustava Dörfla Slovenskim gostom v Pragi (Slovinským hostům v Praze). Uradni slovesni sprejem Slovencev je bil pripravljen ob 9. uri v praški Meščanski besedi (Měšťanská beseda), ki je bila njihovo glavno shajališče. V slovenskem jeziku jih je pozdravil duhovnik František Ekert, Čeh, ki je dve leti deloval na Slovenskem v Trbovljah. Nato so sledili drugi navdušeni govori. Slovenci so priredili slovesen sprejem za Jana V. Lega, ki je prišel zaradi delovnih obveznosti malo pozneje.²¹ Program tedenskega bivanja je bil precej zahteven.

Za torek 18. avgusta je bil načrtovan obisk praškega gradu. Vodič in prevajalec je bil poznavalec Prage in njene zgodovine, dr. František Ekert. Zjutraj so se vsi zbrali v Meščanski besedi. Prebrali so jutranje časnike in revije, ki so prinašali novice o toplem sprejemu Slovencev v Pragi prejšnji dan. Več pozornosti je bilo namenjene tudi drugim slovenskim temam, npr. osebi Simona Gregorčiča. Ob devetih so skupaj odšli mimo Narodnega gledališča in čez Karlov most na praški grad. Nato so si ogledali Belvedere ter se čez Brusko in Rudolfovo verigovo mostič vrnili v Staro mesto in v Meščansko besedo.²² Zanimivo je dejstvo, da so prav ta dan praznovali rojstni dan cesarja Franca Jožefa I., zaradi česar v gledališču ni bilo mogoče izvesti predstave v čast Slovencev. Praznovali bi lahko le cesarjev rojstni dan. Slovenci so bili o tem vnaprej obveščeni in so tako lahko izbirali med dvema datumoma – 17. ali 19. avgustom. Izbrali so 19. avgust, saj so bili na dan prihoda vsi utrujeni od poti. Gledališče je v čast cesarja izvedlo Rossinijevo opero La

¹⁷ Národní listy, 18. 8. 1885, str. 1.

¹⁸ Trstenjak, Spomenik slovanske uzajemnosti, str. 49.

¹⁹ Vakaj, Jugoslovani v zlati Pragi, str. 51.

²⁰ Prav tam, str. 52.

²¹ Trstenjak, Spomenik slovanske uzajemnosti, str. 80.

²² Prav tam, str. 86–87.

Cenerentola.²³ Češki namestnik cesarja, baron Dr. Alfred Kraus, ki se je udeležil gledališke predstave, je zagrozil, da bo protestno zapustil gledališče, če bodo predstavo izrabili za ovacije Slovincem. Nekateri Slovenci so kljub temu šli na predstavo, a so morali sneti »trikoloro«, ki so jo nosili v času svojega bivanja v Pragi.²⁴

Za tiste, ki se niso odločili za obisk gledališča, je bil pripravljen kulturni večer, ki je potekal v Meščanski besedi. Ob osmih je začela igrati godba kapelnika Novaka, ki je igrala dela Bedřicha Smetane, Antonína Dvořáka, Viléma Blodka, Karla Šebora in drugih. Slovenski pevci so zapeli narodne pesmi, med njimi Domovina, mili kraj, Pozdravljam te gorenjska stran, Tam stoji Ljubljana.²⁵

V sredo, 19. avgusta, dopoldne sta bila organizirana obisk praške Mestne zbornice in sprejem Slovencev pri županu dr. Tomášu Černýju. Program se je nadaljeval z obiskom Tinjske cerkve (Týnský chrám) in Rudolfinja. V popoldanskih urah so obiskali Náprstkov muzej v postolpju »U Halánků«, kjer jih je pričakal sam češki mecen Vojta Náprstek. Popoldne je potekal še banket v počastitev slovenskega pisatelja in buditelja Matije Majarja Ziljskega, ki se je leta 1883 za stalno preselil v Prago, ki pa je živel umaknjeno življenje in se praznovanja osebno ni udeležil, temveč je poslal le zahvalno pismo.²⁶ Sreda zvečer je bila rezervirana za obisk Narodnega gledališča, kamor so prispeli ob sedmih zvečer. Po slovesnem pozdravu je zazvenela uvertura Moja domovina (Má vlast), nato pa sta na željo organizatorjev sledili drami Ladislava Stroupežnickega Gospa Mincmistrova (Paní Mincmistrová) in Karla Pippicha V javnem življenju (Ve veřejném životě).²⁷ Predstava je bila zelo uspešna.

Četrtek dopoldne je bil namenjen obisku češkega Narodnega muzeja. V načrtu ni bil le ogled muzeja, temveč tudi obisk J. V. Lega, ki je bil tam zaposlen. Lego je obiskovalcem razkazal muzejske zbirke, »še posebej so se Slovenci zanimali za rokopis kraljevedvorski, ter na kratko so bili ovrženi drzni napadi na njegovo pristnost«. ²⁸ Celoten izlet je bilo treba tudi dokumentirati. Skupno fotografijo je naredil v Pištěkovi areni na praških Vinogradih (Vinohrady) znani fotograf Moritz Klempfner, ki je kot ozadje postavil sliko Praškega gradu. V ospredju fotografije sta gospoda Lego in Ekert, na njej pa je vsega skupaj 77 udeležencev izleta. Avtorja potopisov A. Trstenjak in V. Vakaj pišeta, da gotovo ne gre za vse udeležence izleta.²⁹ V. Vakaj poroča, da so udeleženci za fotografijo plačali 3 gld.³⁰ Po sne-

²³ ARS, AS 621, šk. 57, a. e. 621/286/3.

²⁴ Trstenjak, Spomenik slovanske uzajemnosti, str. 88–89.

²⁵ Vakaj, Jugoslovani v zlati Pragi, str. 72–73.

²⁶ Trstenjak, Spomenik slovanske uzajemnosti, str. 103.

²⁷ Pražský denník, 15. 8. 1885, str. 3; Strakatý, Slovinský divadelní vlak do Prahy, str. 184.

²⁸ »... zejména věnovali Slovinci pozornost rukopisu královédvorskému, při němž v krátkosti byly vyvráceny smělé nájezdy proti jeho pravosti«. – Národní listy, 21. 8. 1885, str. 1, Jihoslovanští hosté v Praze.

²⁹ Fotografije so ohranjene v zapuščini Ivana Vrhovnika v rokopisni zbirki Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani in v fondih Zgodovinskega društva v Mariboru. – Strakatý, Slovinský divadelní vlak do Prahy, str. 185.

³⁰ Vakaj, Jugoslovani v zlati Pragi, str. 91.

manju je bilo predvideno skupno kosilo v Meščanski besedi. Ob štirih popoldne so šli še enkrat v Narodno gledališče, tokrat za ogled celotne stavbe. Na koncu zahtevnega programa so ob šestih zvečer obiskali praško društvo Sokol.³¹ Sledilo je slovo v Meščanski besedi. Ob odhodu so češke gostitelje povabili na obisk Slovenije, da bi se takoj okrepila vez med slovanskimi brati. Povabilo je bilo iskreno: »Pridite, bratje, pridite k nam! Zlate Prage nimamo, vendar imamo svoja prelepa območja, imamo visokih gora, poplavnih jezer, ljudje imajo srce iz zlata, vam bomo pokazali Postojno, Bled in morje!«³² Pesnik Simon Gregorčič se je od Prage poslovil z pesmijo Velegrajska kuga, ki jo je zvečer tudi recitiral.³³ Pesem je bila satiričen odgovor na prepoved potovanja na Velehrad.

Petek, 21. avgusta 1885, je bil dan odhoda. Več udeležencev okoli I. Hribarja, A. Trstenjaka in S. Gregorčiča se je na poti nazaj odločilo še za obisk Velehrada. Prepoved potovanja ni veljala za Moravsko in z nekaterih postaj so celo pošiljali posebne vlake v Uherské Hradiště. To dejstvo je še dodatno potrjevalo, da je bila prepoved dobro premišljena. Razdelili so se v manjše skupine, nekateri so potovali skozi Olomouc, večina pa skozi Brno. Na železniško postajo Uherske Hradiště so prispeli 24. avgusta 1885 zjutraj, nato pa so peš nadaljevali na Velehrad. Po ogledu so se odločili za povratno vožnjo. Mestni kočijaž, ki jih je odpeljal na postajo, jih je opozarjal na zanimivo okolico.³⁴ Iz Uherskega Hradišta so potovali z vlakom do postaje Hulín in nato so nadaljevali peš v mesto Kroměříž, kamor so prišli isto popoldne. Ta dan sta v Kroměříž pripotovala tudi cesar Franc Jožef I. in cesarica Elizabeta, zato je bilo v mestu veliko ljudi in prenočišča ni bilo mogoče dobiti. Tako so morali še isti dan zapustiti mesto³⁵ in tako je že drugič med bivanjem slovenskih turistov na Češkem cesar vplival na njihov program. Cesarski par je prišel v Kroměříž 24. avgusta in mesto ga je toplo sprejelo. Obisk je bil povezan s politiko zbliževanja z Rusijo in Franc Jožef se je srečal z ruskim carjem Aleksandrom III.³⁶ Zanimivo je, da niti en slovenski potopis ne omenja prihoda carja, čeprav bi glede na idejo slovanske vzajemnosti lahko pričakovali, da bodo hoteli carja in ruskega prestolonaslednika vsaj videti.

Slovenci so se iz Češke in Moravske vračali zadovoljni. Večina je bila navdušena nad prisrčnostjo sprejema. Desežen je bil tudi politični cilj potovanja, ki ga je povzel Ivan Hribar: »S tem izletom je bil poleg tega položen temelj kasnejšim stalnim vzajemnim stikom Slovencev s Čehi in obratno.«³⁷

³¹ Trstenjak, Spomenik slovanske uzajemnosti, str. 136.

³² »Přijedte bratři, přijedte k nám! Zlaté Prahy nemáme, ale máme čarokrásné kraje, máme velebné hory, luzná jezera, máme lid zlatého srdce, ukážeme vám Postojnu, Bled i moře!«. – Ekert, Výlet Čechů na Slovinsko, str. 6.

³³ Boris Urbančič: Česko-slovinské kulturní styky. Praha, 1995 (dalje Urbančič, Česko-slovinské kulturní styky), str. 23.

³⁴ Trstenjak, Spomenik slovanske uzajemnosti, str. 164.

³⁵ Prav tam, str. 166–167.

³⁶ Jiří Pernes: František Josef I. Nikdy nekorunovaný český král. Praha 2005, str. 266.

³⁷ Hribar, Moji spomini, str. 194.

Vljudno povabilo, da obiščejo Slovenijo, je odmevalo v zavesti Čehov in so ga podpirali tudi literarni stiki. Tako kot potovanje v Prago je bilo tudi potovanje Čehov v Ljubljano nujno vnaprej pripraviti. Kmalu po odhodu Slovencev se je v Meščanski besedi oblikoval odbor, ki je bil zadolžen za pripravo izleta v Slovenijo. Po prvotnih načrtih naj bi prišli v Slovenijo leta 1886. Pot pa je preprečil izbruh kolere na Jadranu, zaradi katerega so omejili potovanja. Zato je bilo mogoče potovati le v Ljubljano in druge kraje celinske Slovenije. Ta omejitev pa se je odboru verjetno zdela dokaj pomembna, saj je bil v skrbeh, ali bi se zbralo dovolj udeležencev, če ne bi bilo mogoče »ponuditi morja«. Tako so se odločili potovanje preložiti na naslednje leto.³⁸ V začetku leta 1887 so v Meščanski besedi v Pragi ustanovili Odbor za organizacijo izleta v Ljubljano, katerega naloga je bila organizirati izlet Čehov v Slovenijo med počitnicami leta 1887. Vodja odbora je bil župan Meščanske besede dr. Rudolf Schmaus, med člani pa so bili Jan V. Lego, František Ekert, knjigar František Urbánek, poslovnež Vilem Pitrdle, Velebin Urbánek, Vojtěch Kühnl in mlinar Jan Trnka. V času nastanka organizacijskega odbora je tega vodil praški notar dr. Jan Strakatý, a je po prihodu knjigarja F. Urbáneka skupaj z J. V. Legom iz njega izstopil zaradi prepričanja, da je Urbánek deluje v nasprotju s poslovno prakso. Urbánek je skupaj z ravnateljem V. Pitrdlem nato prepričal župana Meščanske besede Schmausa. Lego se tudi najprej ni želel udeležiti potovanja, a že 4. avgusta 1887 se je odločil, da se bo izleta udeležil.³⁹

Z organizacijo izleta je povezan tudi izid prvega češkega vodnika po Sloveniji. Avtorju J. V. Legu ga je uspelo izdati skoraj v zadnjem trenutku pri praškem založniku F. Šimáčeku.⁴⁰ Zagotovo je šlo za uspešno poslovno odločitev, ker je bila to bila edina knjiga te vrste na trgu.

V Ljubljani so ustanovili Odbor za sprejem Čehov, ki ga je vodil Ivan Hribar, med člani so bili Karol Bleiweis, ljubljanski župan Peter Grasselli, literarni zgodovinar Fran Levec, poznejši predsednik slovenskega trgovskega društva Merkur Ivan Murnik, jezikoslovec Maks Pleteršnik, pisatelj Fran Ravnikar, odvetnik in politik Ivan Tavčar, pisatelj Ivan Tomšič, filozof, psiholog in teolog Anton Trstenjak ter zdravnik in politik Josip Vošnjak.⁴¹

Glavna naloga praškega odbora je bila zagotoviti prevoz v Ljubljano, za kar naj bi zagotovili poseben izletniški vlak, ki je omogočal ne le svobodnejšo izbiro poti, ampak je bil koristen tudi zato, ker je ponujal cenejšo prevoznino. Ljubljanski odbor je moral zagotoviti nastanitev in prehrano potnikov. Skupna naloga je bila pripraviti program, ker »bo naše potovanje imelo zabavno oblačilo, pod oblačilom pa

³⁸ Slovan : političen in leposloven list, št. 6, 20. 3. 1887; Schwarz, Památník Besedy měšťanské v Praze, str. 138–139.

³⁹ ARS, AS 621, šk. 57, a. e. 621/286/3.

⁴⁰ Jan Lego: Průvodce po Slovinsku. Praha 1887.

⁴¹ ARS, AS 621, šk. 57, a. e. 621/286/1.

mora biti *učenje* in *razumevanje* cilju strjevanja trdne veze *bratski ljubezni* [poudarjeno v izvorniku. op. J. Š.].⁴² Oba odbora sta torej delovala kot potovalna agencija, ki naj bi zagotovila prevoz, prehrano, nastanitev in program.

Za potovanje v Slovenijo so izbrali prvo polovico avgusta. Praški odbor je izlet oglaševal v čeških dnevnikih in časopisih in je pričakoval prijave. Prijave so morali skupaj s plačilom (min. 5 gld) poslati do 25. julija 1887. Število prijavljenih pa je člane odbora popolnoma presenetilo. Prvotno pričakovanje, da se bo izleta udeležilo 200–300 ljudi, je bilo hitro preseženo in število prijavljenih je preseгло 500 ljudi, zato so jih morali približno 200 zavrnilti. Število udeležencev je skrbelo tudi ljubljanske kolege, ki so se bali, da ne bodo uspeli zagotoviti zadostnega števila postelj. V Pragi so bili po eni strani zadovoljni, po drugi pa so se bali, ali bodo izpolnjeni tudi nacionalni in ne le turistični nameni potovanja, ker »ne želimo velike udeležbe, vendar nam gre zato, da se bo udeležila češka inteligenca, in res se zdi med njo veliko zanimanje za našo slovansko idejo«. ⁴³

Razlog za veliko število udeležencev so bili tudi ugodni pogoji. Karta za tretji razred vlaka na progi Praga–Trst je znašala 24 gld 20 kr. Vključevala je tudi administrativne stroške v višini 2 gld, ki jih je določil organizacijski odbor. Doplačilo za izlet iz Ljubljane do Bleda je bilo 1 gld 10 kr. Potniki so lahko plačali še skupni zajtrk v postaji Selzthal (30 kr) in kosilo v postaji Glandorf (1 gld).⁴⁴ Nastanitev je bilo treba plačati posebej.

V Ljubljani in Trstu so medtem iskali zadostno število sob in postelj. Logično je, da je bilo večje zanimanje za sobe v hotelih in gostilnah kot za ležišča v zasebnih stanovanjih. Takšne zmogljivosti pa ljubljanska podjetja niso ponujala. Prednost zasebnih sob so predstavljale nižje cene – 50–60 kr na osebo na noč. V prizadevanju, da bi dobili čim več ležišč, je ljubljanski odbor za obvestilo o prosti sobi plačal 10 kr. Nastanitev so ponujali tudi v Ljubljani stanujoči Čehi, na primer arhitekt J. V. Hrasky. Med ljubljanskimi Slovenci je bilo tudi nekaj proslovansko usmerjenih ljudi, ki so češkimi gostom ponujali sobe brezplačno.⁴⁵ Na prihod Čehov se je pripravljalo vse mesto. Občinske stavbe so bile okrašene z zastavami.

Pomembno je bilo prirediti praznični banket. Prvi problem je predstavljalo število čeških gostov, ki je bilo preveliko in za takšno množico v Ljubljani ni bilo dovolj velike dvorane. Organizatorji so se bali prireditve organizirati pod milim nebom, da je ne bi ogrozilo slabo vreme. Slavnostnega banketa, ki bi potekal v ljubljanski čitalnici, bi se lahko udeležilo le 350 ljudi. Hkrati je bil pripravljen program banketa. Celotno slavnost je s pozdravom cesarju odprl cesarski svetnik Ivan Mur-nik. Pozdrav gostom v imenu Slovencev je izrekel Ivan Hribar, ki je bil v bistvu duša tega »podjetja«. V imenu Ljubljane je goste pozdravil ljubljanski župan Peter

⁴² »... náš výlet bude mít roucho zábavy, pod tímto rouchem však má býti poučení a poznání k cíli utužení pevných svazků bratrské lásky«. – Prav tam, a. e. 621/286/3.

⁴³ »... nepřejeme si ani velké účastenství ale záleží nám, aby zúčastněna byla inteligence národní, a skutečně jeví se u této veliké účastenství pro myšlenku naši«. – Prav tam.

⁴⁴ Jan Jelínek, Cesta do Lublaně, str. 3.

⁴⁵ ARS, AS 621, šk. 57, a. e. 621/286/2.

Grasselli. Pozdrav češkemu narodu je izrazil tudi Josip Vošnjak, Ivan Tavčar pa je govoril o pomenu in vlogi slovanskih narodov. Sledili so pozdravi izbranih skupin prebivalstva (žensk, slovenskih duhovnikov, učiteljev in študentov ter dijakov).⁴⁶

Češki turisti so imeli različne motive za udeležbo. Za marsikatero člane organizacijskega odbora je bila zagotovo nejpomembnejša ideja spodbujanja češko-slovenskega sodelovanja in vzajemnosti. Cilj je bil okrepiti češko-slovenske odnose in medsebojno prijateljstvo, ne le kulturno in politično, ampak tudi gospodarsko, in predstaviti slovansko enotnost. Drugo skupino so predstavljali pravi turisti, ki so želeli videti Alpe in še posebej morje, na katerem mnogi od njih niso bili še nikoli. Ideja češko-slovenske vzajemnosti, čeprav jim ni bila tuja, ni bila glavni razlog za njihovo potovanje. Seveda so bili med turisti tudi taki, ki so mislili le na finančni dobiček. Tak je bil po mnenju J. V. Lega praški knigar František Urbánek.⁴⁷

Potek poti sta zabeležila dva udeleženca – František Ekert in Jan Jelínek. Za razliko od potopisov, ki so prikazovali pot Slovencev v Prago, ki so si po vsebini in konceptu zelo podobni, se ta dva češka potopisa zelo razlikujeta. Ekertova knjiga temelji na nacionalni ravni in je polna ideje slovanskega sodelovanja, vsebuje zapise govorov, dobrodošlic in opisuje predvsem, kako je potekal sprejem. Turistične izkušnje so ostale nekoliko v ozadju in tako je knjiga v bistvu zelo podobna prejšnjima slovenskima knjigama, ki opisujeta potovanje v Prago. Knjiga Jana Jelínka pa je potopis, v katerem avtor opisuje potek izleta. Jelínek je bil turist. Za potovanje se je odločil, da bi končno videl morje. Več se ukvarja z znamenitostmi, načinom življenja navadnih ljudi in vsakdanjimi doživljaji. Pogosto le mimogrede ugotavlja, da jih je navdušeno pozdravilo slovensko prebivalstvo, ne da bi razpravljajal o nacionalnih vidikih.

Izlet se je začel v nedeljo, 7. avgusta 1887. Od zgodnjega jutra so se mnogi navdušeni popotniki zgrinjali v Urbánekovo knjigarno, kjer so prevzeli vozovnice. Večina je seveda kupila tudi zemljevid in turistični vodnik. Drugo mesto, kjer je bilo mogoče dobiti vozovnice, je bila Řivnáčova knjigarna ali neposredno Meščanska beseda. V popoldanskih urah se je na praški železniški postaji Franca Jožefa (današnja postaja Praha – hlavní nádraží) zbralo kakih dva tisoč ljudi, ki so se prišli posloviti od izletnikov. S posebnim vlakom se je napotilo proti Ljubljani 512 turistov. Predvsem je šlo za predstavnike višjih in srednjih družbenih slojev vseh generacij. Približno polovica jih je bila Pražanov, med njimi pa je bilo 30 profesorjev in direktorjev srednjih šol, 20 duhovnikov, 8 zdravnikov ter več odvetnikov, umetnikov (npr. pisateljica Gabriela Preissová), učiteljev, poslovnežev in novinarjev. Nekateri so potovali sami, drugi pa z družinami. Posebni vlak, ki je popoldne začel trideseturno vožnjo proti Ljubljani, je sestavljalo 22 vagonov, ki so omogočali udobno potovanje za vse udeležence, ter dve lokomotivi. Polovica udeležencev je potovala v vagonih tretjega razreda, saj so se odločili za najcenejšo možnost.

⁴⁶ Prav tam, a. e. 286/1.

⁴⁷ Prav tam, a. e. 286/3.

Pred odhodom pa je bilo nujno natančno načrtovati vso pot. Organizatorji so imeli dve možnosti poti proti Ljubljani: prek Dunaja ali prek Linza. Če bi potovali skozi Dunaj, bi lahko v Brnu na vlak vstopili izletniki iz Moravske, ki pa jih ni bilo veliko. Ta pot je bila enaka tisti, za katero so se pred dvema letoma odločili Slovenci, ki so potovali v Prago. Slabo stran je predstavljalo dejstvo, da so morali na Dunaju s prtljago oditi s postaje prihoda na postajo, s katere je vozil vlak v Ljubljano. Zadržanost glede potovanja prek Dunaja pa je vendar imela tudi politične razloge, saj »moramo zagotoviti, da vtisi od juga so bili pred vtisi od Dunaja, tako da tisti, ki niso videli Dunaja, in ga proti koncu njihove poti vsekakor obišejo, so bili že utrujeni«. ⁴⁸

Na koncu se niso odločili za potovanje skozi Dunaj, temveč za pot prek Linza. Tudi tu se je pokazala določena past. Jan V. Lego je predlagal, naj ne bi potovali prek Bleda, ampak prek Maribora in Celja. Vožnja skozi Maribor je sicer pomenila ovinek, a Lego se je bal, da bi zanimanje za enodnevní izlet za na Bled sicer splahnelo. ⁴⁹ Ta predlog ni bil sprejet, pa tudi njegovi pomisleki se niso uresničili.

Sedmega avgusta ob sedmi uri zvečer je vlak prispel v České Budějovice, kjer se je vkrvalo še nekaj potnikov. Prihod vlaka je bil pravi češki narodni dogodek: peli so češke narodne pesmi in si nakupili zaloge hrane, skupni zajtrk pa je bil načrtovan na avstrijski postaji Selzthal.

Potovanje skozi velik del avstrijskih dežel je potekalo ponoči. V jutranjih urah so prišli do Selzthala, kjer je imela večina naročen zajtrk. Da bi po alpski progi potovali hitreje, so vlak razdelili na dva dela. Hitrejša vožnja pa jih ni navdušila, saj so se lepote alpske pokrajine hitro izgubljale v daljavi. ⁵⁰ Opoldne so prispeli na majhno postajo Glandorf in množica turistov je napolnila kolodvorsko gostilno.

Vožnja med alpskimi očaki je zbujala veliko pozornost in več udeležencev ni verjelo, da so vrhovi gora poleti pokriti s snegom; mislili so, da gre za pesek. ⁵¹ V Beljaku so jih pričakali prvi Slovenci.

Prvi postanek na slovenskem ozemlju je bil v Trziču. Tja je iz Ljubljane pripotovalo sedem članov odbora, ki jih je vodil Ivan Hribar, da bi češke turiste na kratko pozdravili. Hribar je češke potnike slovesno pozdravil in poudaril, da vse od časov Přemysla Otakarja II. v Slovenijo ni prišlo tako veliko Čehov. V imenu gostov je v slovenskem jeziku odgovoril František Ekert. ⁵² Na nadaljnji poti proti Ljubljani so vlak povsod z navdušenjem pozdravljali in žalostno je zvenel vzdih Františka Ekerta, da zaradi časovnega načrta in voznega reda ni bilo mogoče nikjer ustaviti. ⁵³

⁴⁸ »... musíme dbáti, aby dojmy z jihu byly před dojmem z Vídně, tak aby ti, kteří Vídně ještě neviděli a jí vkonci své pouti teprve navštíví, ji už unavení shledali«. – Prav tam.

⁴⁹ Prav tam.

⁵⁰ Jelínek, Cesta do Lublaně, str. 7.

⁵¹ Prav tam, str. 10.

⁵² Našinec, 12. 8. 1887, str. 3.

⁵³ Ekert, Výlet Čechů na Slovinsko, str. 24.

Vlak je v Ljubljano prispel 8. avgusta 1887 ob pol osmih. Čehe je pristrčno pozdravil ljubljanski župan Peter Grasselli. Proslave se je udeležilo veliko Ljubljancev in članov narodno usmerjenih društev. Nastanitev je bila zagotovljena v hotelih, gostilnah in zasebnih hišah in vsi turisti so bili s sobami zadovoljni. Med bivanjem, ki je trajalo do 12. avgusta 1887, so izletniki nosili rdeče-bele značke z napisom »Čehi«. Ogledali so si ljubljanske znamenitosti. Na banketu so jih pozdravili z novo pesmijo Simona Gregorčiča Bratom Čehom o prihodu na Slovensko, ki je bila objavljena v reviji Slovan.⁵⁴ V imenu Čehov je umetniško odgovoril znani kvartet Kytara.

Za 11. avgust je bil načrtovan enodnevni izlet na Bled. Po ocenah namreč kar 80 odstotkov čeških turistov še nikoli ni videlo Alp. Zato je bil pripravljen celodnevni program, ki je vključeval obisk letovišča, vožnjo s čolnom in krajši izlet v gore. Na Bledu so se srečali z češko pisateljico, učiteljico in popotnico Anno Řeháková, ki je bila na počitnicah v bližnjih gorah, in ko je slišala, da bodo pripotovali rojaki, jih je prišla pozdravit.⁵⁵ Večina turistov je bila navdušena. Nekatere je Bled tako navdušil, da so se odločili na poti nazaj še za daljše bivanje.

V petek, 12. avgusta 1887, so odpotovali iz Ljubljane proti Krasu in Trstu. Vlak se je ustavil v Postojni, kjer je bil načrtovan ogled znane Postojnske jame. Na postaji so goste pozdravili s češko himno Kje je moj dom (Kde domov můj). Jama je bila slavnostno osvetljena in zato je pritegnila tudi druge turiste. Sledilo je kosilo. Po poldnevu so nadaljevali pot proti Trstu. Veliko izletnikov je prvič videlo morje, zato so se številni od njih sploh odločili za to potovanje. Ogledali so si mesto, organizatorji pa se niso mogli odločiti, ali bi tudi v Trstu udeleženci nosili rdeče-belo značko, ker »mestni Italijani, niso za Čehe prijatelji«. Kosilo, ki je bilo v hotelu češkega podjetnika Františka Volpicha, je vključevalo juho, glavno jed, ki je bila sestavljena iz dveh jedi, ter sadje in je stalo 1 gld. Večerjo so lahko naročili za 50 kr. Pijačo pa je bilo treba plačati posebej.⁵⁶

Za naslednji dan je bil pridviden obisk gradu Miramar, ki ga je zgradil brat cesarja Franca Jožefa I., nadvojvoda Maximilian.⁵⁷ Do gradu so se odpeljali z ladjo in mnogi so izkusili morsko bolezen. Z izletom v Miramar se je končal skupni program. Potovanje proti domu je bilo tako odvisno od odločitev posameznikov, saj so vozovnice veljale en mesec. Nekateri so se vrnili na Bled, drugi, ki jih je očarala lepota morja, pa so nadaljevali pot v Benetke. Na poti nazaj so 17. avgusta 1887 še zadnjič videli Ljubljano. Potovanje se je tako uspešno končalo, kar odražajo tudi besede, natisnjene v reviji Slovan, ki sta jo urejala Ivan Hribar in Ivan Tavčar: »Prekrasni dnevi češkega pohoda ostanejo nam vsem v prijetnem spominu. Dal Bog, da bi obrodili tudi zaželeni sad: vzajemnost, solidarnost in nevenljivo prijateljstvo med Čehi in Slovenci!«⁵⁸

⁵⁴ Urbančič, Česko-slovinské kulturní styky, str. 23; Slovan 20. 8. 1887, str. 241.

⁵⁵ Anna Řeháková: Na Slovinsku. Velké Meziříčí 1891, str. 41.

⁵⁶ ARS, AS 621, šk. 57, a. e. 286/3.

⁵⁷ Ekert, Výlet Čechů na Slovinsko, str. 73.

⁵⁸ Slovan, 20. 8. 1887, str. 256, Češki gostje na Slovenskem.

Potovanja so udeleženci doživeli zelo pozitivno. To je razvidno iz odlomka pisma, ki ga je 26. avgusta 1888 napisal František Ekert: »Vtis z naše poti po Sloveniji je velik. V kavarnah, gostilnah, društvih in družbi naši ne govorijo ni o čem drugem kot o Ljubljani, Bledu, Postojni, Trstu in ljudeh vaših zlatih in njihovi goreči ljubezni, ki so nam jo tako lepo izkazali.«⁵⁹ Praški odbor se je po vrnitvi odločil za ustanovitev Češko-slovenskega društva (Česko-slovinský spolek), katerega namen je bil spodbujati politično, gospodarsko in kulturno sodelovanje in slovenske študente v Pragi. Društvo je dobilo preostali denar, ki ga je odbor zbral za administrativne stroške.

Obe potovanji sta močno prispevali k medsebojnemu zblíževanju Čehov in Slovencev. Izleta sta ustrezala sodobnemu trendu razvoja turizma, ki je spodbujal razumevanje in zblíževanje posameznih narodov. Nedvomno sta češkemu srednjemu sloju približala Slovenijo. S tem se je izpolnila napoved J. V. Lega, da ima v razvoju češkega turizma območje Slovenije pomembno mesto. J. V. Legu je bilo jasno, da je slovanski nacionalizem le trenutna moda, ki dolgoročno ne more biti osrednji program mednarodnega sodelovanja. Organizirani izleti Čehov in Slovencev so se od takrat nadaljevali. Drugi vlak pod vodstvom arhitekta in poznejšega predsednika društva čeških turistov Vratislava Pasovskega je Čeha pripeljal v Ljubljano leta 1889.⁶⁰ Štafetno palico so prevzeli športni društvi Sokol in pozneje Orel, pa tudi nove turistične agencije. Prva izleta pa zelo izstopata zaradi slovesnosti sprejemov, bogatih programov in pozornosti čeških in slovenskih novinarjev. Od konca 19. stoletja se je začelo povečevati število individualnih turistov, ki so se odločali za počitnice v slovenskih deželah, pri čemer so bile zelo pomembne osebne izkušnje znancev ali prijateljev. Na razvoj turizma je pozitivno tudi vplivalo tudi postopno izboljšanje prometnih povezav in vpeljava direktnih vlakov. Prva izleta sta se tako neizbrisno zapisala med pomembne dogodke češko-slovenskih odnosov 19. stoletja.

Jan Štemberk

EXCURSIONS OF THE CZECH-SLOVENIAN RECIPROCITY. THE SLOVENIAN TRIP TO THE CZECH LANDS IN 1885 AND THE CZECH TRIP TO THE SLOVENIAN LANDS IN 1887

S u m m a r y

The idea of Slavic reciprocity was an important part of the programme of the Czech politics in the 19th century, and the meetings between the representatives of the Slavic nations played an important role. Anniversaries of various historical events or »national accomplishments«, for example the thousand-year anniversary of the arrival of Constantine and Methodius to Great Moravia (1863) and the laying of the foundation stone for the National Theatre in Prague in May 1868 represented opportunities for meetings. The opening of the National Theatre in Prague also resounded among

⁵⁹ »Dojem naší pouti po Slovinsku je veliký. Po kavárnách, hostincích, besedách a společnostech našich nemluví se o ničem, leč o Lublani, o Bledu, o Postojně, o Terstu, a tom zlatém lidu Vašem i jeho horoucí lásce, která byla nám tak výtečně prokázána.« – ARS, AS 621, šk. 57, a. e. 621/286/3.

⁶⁰ Hribar, Moji spomini, str. 194.

Slovenians. Already in 1883 the Slovenian patriots in Ljubljana started considering how to appropriately organise a Slovenian »theatre« trip to Prague. The idea originated from the »Czech friend« Ivan Hribar, later also the mayor of Ljubljana.

In August 1885 Hribar organised a Slovenian visit to Prague. There Slovenians were received solemnly. During their five-day visit they saw Prague. Slovenians returned from the Czech lands and Moravia very content. The Czechs returned the visit in August 1887. The Prague committee advertised the trip in the Czech daily newspapers and magazines. The number of applications took the members of the committee by complete surprise, since the initial expectations that approximately 200 to 300 tourists would attend were soon exceeded. The Czech tourists had various motives for taking part in the excursion. Among these the idea of encouraging the Czech-Slovenian cooperation and reciprocity with the aim of strengthening the Czech-Slovenian relations, not only in the cultural and political but also economic field, was most important. Another group consisted of true tourists – those who wished to take the opportunity to see the Alps and especially the sea. The publication of the Czech guide to Slovenia (written by Jan Lego) was also related to the organisation of the trip. In Ljubljana Ivan Hribar supervised the establishment of the committee for the reception of the Czechs. The trip was described by two participants, František Ekert and Jan Jelínek. 512 participants travelled to Ljubljana by a special train consisting of 22 cars. They were mostly representatives of higher and middle social strata. Around half of them were from Prague. The Czech train arrived to Ljubljana on 8 August 1887, where the Czechs were heartily greeted by the mayor of Ljubljana Peter Grasselli and a large number of Ljubljana citizens as well as members of patriotic societies. During their stay the tourists wore red and white badges with an inscription: »Czechs«. Their stay until 12 August 1887 consisted of a tour of the city and its sights. They also visited Bled. After Ljubljana the train took them to Trieste, stopping in Postojna on the way, where they saw the Postojna Cave. In Trieste the Czechs visited the Miramare Castle.

Both trips, Slovenians visiting Prague and Czechs coming to Ljubljana, contributed to a mutual familiarisation between these nations. The excursions were in line with the contemporary tourism development trend, contributing to the mutual understanding and familiarisation between individual nations.